

Skutečně vidět (Jan 9,1–40)

„Kde žes říkala, že to je? Já to nemůžu najít!“ „Na policiče? Kde?“ „Teda já jsem snad slepej...“

Sestry a bratří, tohle asi znáte, že? Je to jedna z point toho přečteného dlouhého příběhu. V první chvíli jde o fyzické uzdravení slepce, dokonce člověka slepého od narození, což bylo považováno za nevléčitelné postižení. Však také nevíme ani z okolní dobové literatury o žádném podobném příběhu, kdy by někdo vyléčil slepého od narození. To bylo považováno prostě za nemožné. Ježíš mu ovšem pomůže, vrátí mu zrak – což je pro něj i pro jeho okolí taková změna, až to všechny znejistí, jako by teď oni nevěřili svým očím: musejí se přesvědčit, že se pořád jedná o téhož člověka, a on i jeho rodiče musejí ostatní ujišťovat: ano, je to on. Nevím, jestli si to dokážeme představit, co by to znamenalo, od narození nevidět a najednou prohlédnout. Pro takového člověka – a dost možná právě i pro jeho okolí – to musí být, jako kdyby se znovu narodil.

Jak ale ten příběh pokračuje dál, pozornost se rychle přesouvá od vlastního zázraku k otázce, *co to vlastně znamená vidět*, kdo opravdu vidí. Nakonec není nejdůležitější ten zázrak, pouhé fyzické uzdravení, ale odpověď na tuhle otázku. Ukazuje se, že mít zrak, být schopen vidět, ještě pořád neznamená *skutečně vidět*. Skutečně vidět – *to je to nejdůležitější*. Často se nám stává, že hledíme, civíme, zíráme, ale nevidíme, jako když hledáte brýle, které máte na nose, anebo klíče, které přitom držíte v ruce. Kdo skutečně vidí? Ježíš pěkně ukazuje, že to nejsou ti, kteří si to o sobě myslí, nejsou to farizeové, kteří se domnívají, že znají všechny souvislosti, dokáží všechno vysvětlit a zdůvodnit a prostě vědí, jak jsou věci správně. Ti jsou zaslepení svojí vlastní pýchou. Ale po dlouhou dobu správně nevidí ani ten bývalý slepec.

Jeho okolí z něj opakovaně páčí odpověď na otázku, jak to, že vidí – ale ani on sám na to odpověď nezná. Dokáže jen popsat ten vnější proces, co Ježíš udělal. Ale jak to, že teď vidí, vlastně netuší ani on sám. Chvíli to trvá, než se spor přestane soustředit na fyzickou příčinu uzdravení a konečně zazní podstatně důležitější otázka: ne „jak se to mohlo stát“, ale „kdo je za tím“? Tedy otázka po tom člověku, který to způsobil. Kdo to je? Farizeové vědí – anebo se domnívají, že vědí: je to hříšník a neznáme jeho původ. Ten uzdravený naopak neví, postupně si skládá dohromady střípky: když něco takového dokázal, musí to být prorok od Boha. Ale ani on na celou pravdu nepřijde sám od sebe. Ze zázraku, byť sebevětšího a byť by se stal i nám samotným, Boha a víru vyčíst nelze. I zázrak je skutečnost ambivalentní – lze ho vykládat různě, k dobrému i ke zlému (třeba jako nepřípustné porušení svěcení sedmého dne, jak to dělají farizeové). A tak nakonec musí k tomu uzdravenému ještě jednou přijít Ježíš sám a navést ho k pravému vidění – ovšem k vidění ne očima, ale pochopením víry. A to už se neděje masivním zázrakem, ale slovem, odhalením nové skutečnosti a zcela nové souvislosti: Ježíš není jen prorok, ani jen člověk od Boha, ale Syn s velkým S, Bůh sám. A až tehdy padá ten uzdravený na kolena a vyzná „Věřím, Pane“. Až toto je moment, kdy skutečně vidí. Jako by prohlédl podruhé, tentokrát však podstatně hlouběji. Až teď vše zapadá: co se stalo, kdo to způsobil a co to znamená. Bylo přemoženo údajně nepřemožitelné postižení – které pro okolí muselo pramenit z nějakého předchozího těžkého hříchu, a vykonal to sám Syn člověka s velkým S. A to znamená, že Bůh je se svým lidem, že Boží království je mezi námi, že Bůh jedná a jeho sláva a moc se projevuje, dokonce na těch nejodstraněnějších, nejslabších a nejpřehlíženějších.

Tím ten příběh ukazuje druhou důležitou věc: „Hlavně to zdraví,“ práváme si hojně k narozeninám. „Když bude zdravíčko, všechno ostatní už půjde.“ Kdeže. Nepůjde. Rozhodně ne automaticky. Fyzické zdraví není všechno. Člověk může být fyzicky úplně

v pořádku, a přesto může být vedle jak ta jedle. Jednak existují věci ještě důležitější, než je zdraví (anebo dokonce život – stačí se podívat, za co bojují Ukrajinci), a jednak se z toho příběhu dá vyvodit, že fyzické zdraví není nutnou podmínkou správného vidění. Lze mít zrak jako ostříž, a přesto být vlastně slepý. A lze být slepec, ale přitom vlastně vidět víc než všichni ostatní okolo. Pointou nejen toho dnešního příběhu, ale vůbec života víry, tak není důležitost fyzického zdraví – jakkoli i to důležité je a rozhodně má smysl o zdraví pečovat, ale není to pointa, není to poslední cíl. Pointou je uspořádat život tak, aby napomáhal co nejlepšímu a nejsprávnějšímu vidění, a podle toho, co člověk takto vidí, svůj život řídit. K tomu se dobrá fyzická kondice jistě hodí, ale bez ní to jde také. Jde tedy o to směřovat k takovému vidění, které vidí skutečnost *v tom správném světle*, abych použil další obraz, který má Janovo evangelium hodně rádo.

My jsme v moderní době nastavení velmi silně na otázku proč, na otázku po příčinách. Něco vysvětlit a pochopit pro nás znamená odhalit příčiny, vědět, *jak* se něco stalo. Ten, kdo ví a vidí, je pro nás ten, kdo dokáže vysvětlit, proč se něco stalo, analyzovat, rozebrat na kousíčky, zdůvodnit. Vlastně je to stejné jako pohled učedníků a farizeů z našeho příběhu. I ti kladou opakovaně otázku po tom, jak je to možné, jak se to mohlo stát, jak to proběhlo, že byl uzdraven člověk od narození slepý. Farizeové se považují za vidící právě proto, že jsou přesvědčeni, že vědí, jaké jsou souvislosti, jak věci jsou, jak je vysvětlit, jaké jsou důvody a příčiny. „Kdo se prohřešil, že je ten člověk slepý už od narození? On sám, anebo jeho rodiče?“ ptají se učedníci. Zlo musí mít přece nějakou jasnou příčinu. Chceme znát kauzální schémata, která jsou za věcmi. Věci přece mají své příčiny. A nejjasnější a nejpřijatelnější vysvětlení je tudíž schéma akce a reakce, úkonu a odplaty: co jsi spáchal, to se ti vrátí. Bůh to nenechá bez odplaty. Hodnému odplatí dobře, zlému zle. To by byl takový Bůh – policajt, anebo Bůh – soudce. Obojí měla křesťanská tradice dost ráda. Dnes se tomu v lidové moudrosti říká „karma“. A funguje to obousměrně: když něco uděláš, on ti to život časem nějak někde odplatí. A obráceně: pokud na tebe něco dopadlo, můžeš si za to určitě sám. Musels někdy něco provést, a teď se ti to vrací.

To je šílená konstrukce. Do našeho příběhu ji vnáší Ježíšovo okolí, když je jim hned jasné, že postižení musí být trestem za hřích (Ježíš sám s hříchem vůbec nezačal, to my jsme ve škatulkování a kádrování hodně dobří a rychlí). A tenhle názor, že i za nemoci si člověk může sám, dokáží se vši vážností dnes hájit leckteré celebrity. Zrovna celkem nedávno jedna taková hloupost hýbala internetem. Ježíš však takové myšlení rázně odmítá. Takhle život neběží. Život není mechanismus příčiny a odplaty, takhle to právě „nefunguje“ – jako kdyby lidský úděl byl jakýsi vypočitatelný proces, součet plusů a mínusů, který se musí postupně vyvážit. V našem životě existuje zlo, nevypočitatelné rány, hloupé náhody, těžké nemoci, a my nevíme, proč se tak děje. Náhoda je blbec, jak se říká, ale je to právě náhoda, která nemá nutné příčinné vysvětlení. Jsou věci, za které přímo nikdo nemůže. Na otázku, odkud se bere zlo, ještě nikdo nenašel přesvědčivou odpověď. Nejhorší jsou přitom ti, kteří si myslí, že ji našli. A úplně nejhorší jsou ti, kteří tvrdí, že za všechno zlé v životě si člověk může sám. Odpusťte tvrdý výraz, ale to jsou prostě hloupé kecy. Existuje mnoho zla, za které nemůžeme, a přesto na nás dopadá.

To Ježíš velmi dobře věděl, ale ani on se nepouští do zdůvodňování zla. Nehledá příčiny, byť se ho na to jeho učedníci ptají jako toho, kdo by přece měl znát odpověď. Ježíš ale takové tázání odmítá a tu otázku přesměrovává. Říká: ptejte se jinak – ne „jak k tomu došlo“, ale „k čemu to lze využít, co teď s tím“. Zlo tu je. Vysvětlit ho nedokážeme. Ale můžeme ho použít pro konání dobra. Nemá smysl se ptát: proč se to stalo, kdo za to může, hledej, cos provedl. Je třeba se k tomu postavit jinak: když už tu zlo, nemoc, postižení je, je to příležitost k pomoci, k ukázání, že je tu i dobro, že je tu i boj proti zlu, že je tu také Boží zaslíbení, milost a dobro, které se právě v takové chvíli může projevit. Když už je tu zlo,

využijme ho ke konání dobra, i když tím zlo nevysvětlíme a možná ani definitivně neodstraníme. Když už tu zlo je, pojďme mu ulomit hrot tím, že ho vezmeme jako příležitost k lásce a pomoci a tím dáme prostor Boží lásce.

Jen tohle je přístup, který pouze nešpekuluje, nemudruje, nemoralizuje, nekádruje – jak se nám to jinak tváří v tvář zlu stává („ale to je samozřejmě úplně špatně, to já kdybych..., tak bych“, „na to se musí jinak...“, „kdyby se mě zeptali, tak bych jim řekl...“). To je zbytečné. Naopak je potřeba se zamyslet, co teď s tím, jak se dá pomoci. Tohle je přístup, který vede dál: který se při setkání se zlem zvedne a jde alespoň něco zkusit. Jen když se necháme zlem vyprovokovat k zápasu s ním, ke konání lásky, může se situace posunout, může se účinně projevit, že vedle zla, nemoci a postižení je tu také ještě dobro, láska a Bůh. Bůh totiž není především policajt a soudce, není to především ten, který trestá, ale je to především ten, který se sklání, slyší a zachraňuje. Naším úkolem při setkání se zlem či nemocí je proto vytvořit prostor pro účinné projevení Boží lásky, vytvořit prostor pro pomoc, pro zmírnění bolestí, pro oslabení zla.

Teprve takový pohled na skutečnost znamená skutečně vidět. Teprve vidět svět v tomto světle, tedy jako potenciální prostor pro lásku, solidaritu, pomoc, milosrdenství, teprve vidět svět jako Boží svět znamená pochopit, oč jde a co je správné. Správně vidí ne ten, kdo má zrak jako ostříž, ani ten, který dokáže všechno údajně vysvětlit, zdůvodnit, zaškatulkovat a propočítat. Správně vidí ten, kdo vidí svět ve správném světle. To správné světlo ovšem není světlo našeho rozumu a důvtipu, který často bývá zaslepen sám sebou, ale Bůh sám. „Já jsem světlo světa,“ říká Ježíš.

Pointou světla však není jen to světlo samo. Jde to ještě o jeden krok dál. Když si kupujete domů nějaké svítidlo či lampičku, nekupujete si je kvůli tomu, abyste si je rozsvítili a dívali se do nich. Kupujete si je, abyste v jejich světle lépe viděli na věci okolo sebe. Nemá smysl snažit se dívat do slunce, ale dívat se v jeho světle na svět. Světlo tu není od toho, abychom se dívali do něj, ale abychom v jeho světle viděli svět v jeho barvách i stínech.

To, oč tady dnes běží, je tedy dost zásadní přesměrování pohledu: neptat se jen, kdo za co může, ale ptát se, co se s tím dá dělat. Neupínat se jen zbožně k Bohu, ale ve světle Boží lásky aktivně vnímat dění okolo nás. A vytvářet aktivně prostor pro to, aby se mohla projevit Boží zachraňující a vysvobozující moc – i tam a právě tam, kde se děje něco zlého. Protože zlo, nemoc a postižení nemá a nebude mít poslední slovo. To bude mít ten, který daruje to pravé vidění a má moc vykonat i to, co my považujeme za nemožné – třeba odpustit hřích, anebo přemoci i smrt.

Amen.

PG, 13. srpna 2023